

можливість суттєво вдосконалити рівень сформованості педагогічної культури у майбутніх соціальних працівників ще під час навчання у ЗВО.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фурман А. В. Інноваційна психодидактична модель професійної підготовки фахівців соціономічних професій. Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців : тези доп. V Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 30–31 березня 2017 р.). гол. ред. Є. М. Потапчук. Хмельницький : ХНУ, 2017. С. 53–55.

2. Карпич І. О. Проблеми підготовки працівників соціальної сфери до професійної діяльності. Актуальні проблеми сучасної соціології, соціальної роботи та професійної підготовки фахівців : матер. доп. та повід. Міжнар. наук.-практ. конф (Ужгород, 16 вересня 2016 р.) / За ред. проф. І. В. Козубовської, проф. Ф. Ф. Шандора. Ужгород, 2016. С. 74–75.

3. Захарченко Е. Ю. Педагогическая культура и культурно-образовательная ситуация. Педагогика. 1999. №3. С. 69–73.

4. Сухомлинський В. О. Наша «скрипка» (Роздуми про педагогічну культуру). Радянська освіта. 1966. 21 травня.

5. Пальчевський С. С. Акмеологія – поклик майбутнього. Акмеологія в Україні: теорія і практика. К. : КУ ім. Б. Грінченка, 2010. № 1. С. 7–13.

6. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика : монографія. Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2005. 304 с.

7. Вачков И. В. Основы технологии группового тренинга. Психотехники. Учеб. пособ. 3-е изд., перераб. и доп. М. : Изд-во «Ось-89», 2007. 256 с.

Д. Копил,

здобувач вищої освіти

Бердянського державного педагогічного університету

А. Попова,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти

Бердянського державного педагогічного університету

УДК 37.011.3-051:364]:331.548

СУЧАСНІ ТРЕНДИ ПРОВЕДЕННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ У ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

У статті охарактеризовано сучасні тренди у проведенні профорієнтаційної роботи соціального педагога в школі. Обґрунтовано актуальність використання соціальним педагогом Інтернет-ресурсів у профорієнтаційній роботі з учнівською молоддю, описано ефективні

форми такої діяльності, запропоновано технологію впровадження т'юторства та форсайту в профорієнтаційний процес, розглянуто основні компоненти ігрової тренінгової програми «Думай як ейчар» як необхідного елементу здійснення ефективної роботи соціального педагога у профорієнтаційному напрямі.

Ключові слова: профорієнтація, форсайт, т'юторство, Інтернет-ресурси.

The article describes the current trends of career guidance in the context of social pedagogue activities at school. The urgency of using Internet resources by social pedagogue in the system of career guidance with youth student is substantiated, the effective forms of such activity are described, the technology of introduction of tutoring and foresight in the process of career guidance is offered, the main components of the game training program «Think as HR» are described.

Keywords: career guidance, foresight, tutoring, Internet Resources.

Проблема усвідомленого і ефективного вибору професії серед учнівської молоді в сучасному суспільстві не втрачає своєї актуальності. Кожного року з'являються сотні нових професій і зникають ті, що втратили свою актуальність у зв'язку із науково-технічним прогресом та розвитком інформаційно-комунікаційних технологій. Як не загубитись у світі професій і зробити правильний вибір – гострі питання, що постають перед сучасними школярами та їх батьками.

Сучасні дослідження присвячені проблемам профорієнтації мають багатоаспектний характер і представлені як вітчизняними (В. Гладкова, М. Захаров, Є. Клімов, Е. Лібанова, Ю. Маршавін, М. Піддячний, К. Платонов, В. Пухлій, В. Рижков, М. Савченко, В. Симоненко, Б. Федоришин, С. Чистякова, В. Ядов та інші) так і зарубіжними науковцями (М. Шепард Ноулз, Д. Ендрюс, Е. Барнс, Б. Бессот, Д. Біроуз, Е. Вотс, Д. Кілен, Б. Лоу). Але, не дивлячись на велику кількість наукових розробок, посібників, методик, форм, методів та прийомів ця проблема є актуальною.

Статистичні дані свідчать, що 60 % молодих спеціалістів після закінчення закладів вищої освіти не працюють за спеціальністю. Дослідження Державного комітету статистики за 2018 рік свідчать, що один із найвищих показників безробіття – 28, 1 % спостерігається у молоді, віком до 25 років, тобто осіб, які закінчили будь-який заклад освіти [6]. До причин, що провокують таку проблемну ситуацію належать [3, 9]:

- відсутність бажання пов'язувати своє життя із отриманою професією через недостатність внутрішніх ресурсів стати високоталановитим фахівцем конкретної галузі, недостатньої фінансової винагороди за певний вид робіт;
- неможливість реалізувати професійний і творчий потенціал через відсутність навичок форсайту, тобто здатності проектувати своє майбутнє та здійснювати для його реалізації конкретні кроки;
- відсутність пропозицій і вакансій певної професії на ринку праці.

Основною перед причиною таких неякісних показників є проблема співвідношення учнями своїх бажань та можливостей при виборі професії в умовах ринкової економіки, що найчастіше проявляється у нереалістичних вимогах і неймовірних амбіціях, наявністю ідеального образу «розкішного життя» і «престижних

професій», неефективною та несучасною системою професійної орієнтації, що неминуче призводять до помилок при виборі професії.

Важливим агентом здійснення профорієнтаційної роботи серед учнівської молоді є школа в особах соціального педагога і психолога. Саме на цих спеціалістів відповідно до положень ЗУ «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Концепції державної системи професійної орієнтації населення», Положень «Про організацію професійної освіти населення», «Про психологічну службу в закладах освіти України», Посадової інструкції соціального педагога закладу освіти покладається основне завдання – сформувати навички правильного професійного самовизначення учнівської молоді, шляхом здійснення діагностичних, профілактичних та консультаційних заходів, профорієнтаційних ігор та тренінгів.

Спираючись на положення вищезазначених законодавчих та нормативно-правих актів, сучасні дослідження провідних науковців нами було визначено, що сучасний підхід до проведення профорієнтаційної роботи серед учнівської молоді передбачає особистісно-орієнтований підхід, який має бути спрямований на своєчасну підтримку та розвиток тих особливостей та характеристик особистості, які будуть передумовою майбутньої успішної професійної діяльності, сприятимуть пізнанню оточуючого світу, самопізнанню, самореалізації особистості, усвідомленню власної ролі у виборі професії, прийнятті відповідальності за нього.

Згідно з думкою Б. Федоришина, сучасна профорієнтація у контексті діяльності соціального педагога має розглядатися як науково-практична система підготовки особистості до самостійного та усвідомленого вибору професії. Основним об'єктом цієї системи є особистість майбутнього абітурієнта, яка має свої специфічні особливості зумовлені сучасними процесами, такими як глобалізація та інформатизація суспільства [7, 10].

Отже, сучасна і якісна профорієнтаційна робота соціального педагога має враховувати наступні умови [8]:

- приналежність сучасної учнівської молоді до покоління Z, що зумовлює наявність певних особливостей у роботі;
- використання сучасних засобів інформаційно-комунікаційних та ігрових технологій навчання;
- орієнтація на формування в особистості позиції лідера, формування системи т'юторства та створення можливостей для форсайту.

Зупинимось детально на описі кожної з цих умов:

Сучасна учнівська молодь відповідно до теорії Z-Generation У. Штрауса й Н. Хоува відносяться до покоління Z, що народилися в 1998-2010 роках. Це перше покоління, яке не пам'ятає час без інтернету, смартфонів і соціальних мереж, тому представників покоління Z називають також «цифровими людьми» [4, 12, 13]. Людям, які належать до цього покоління притаманні певні особливості, серед яких:

- залежність від цифрових технологій, перевага віддається онлайн-спілкуванню у віртуальному просторі;

- бажання бути успішними, не докладаючи значних зусиль до навчання, професійному становленню;
- орієнтованість на споживання, індивідуалізм;
- бажання якомога раніше все спробувати і випробувати. У моді – екстрим і жага розваг;
- труднощі у встановленні прямого контакту з людьми, заглибленість в себе – як захист від проблем сучасного способу життя;
- наявність кліпового мислення, особливостями якого є швидкість обробки даних, переважання візуального сприйняття, проблеми зі сприйняттям тривалої лінійної послідовності і однорідної інформації. Це прямо протилежно понятійному мисленню, описаного Л. Виготським, яке дозволяє людині знаходити і виділяти суттєві ознаки предметів, легко заглиблюватися в інформацію і здійснювати її аналітичний огляд [2].

Виходячи з цих особливостей – профорієнтаційна робота має використовувати принципово нові форми та методи профорієнтаційної роботи, які будуть пов'язані з інформаційно-комунікаційними технологіями та Інтернет-ресурсами.

У світі сучасних та ефективних технологій проведення профорієнтаційної роботи серед учнівської молоді покоління Z можна виокремити гейміфікацію, яку визначають як новий тренд в освіті, який передбачає залучення в діяльність через ігрові процеси і дає можливість моделювати своє майбутнє. Цей метод зрозумілий і доступний «цифровій людині». На допомогу соціальним педагогам – інформаційні технології, онлайн-сервіси, ігрові імітації для навчання.

В українському сегменті мережі Інтернет існує значна кількість ресурсів, які забезпечують вирішення проблем професійної орієнтації молоді. Загалом, їх можна поділити на декілька основних типів: сайти навчальних закладів, які інформують про умови вступу навчання і напрями підготовки; освітні портали; інноваційні платформи для бізнес-симуляцій; ресурси для працевлаштування; тестувальні ресурси.

Наступною умовою при проведенні профорієнтаційної роботи важливим є формування позиції лідера, тобто особи, яка здатна брати на себе відповідальність за своє життя, а не перебувати у ситуації дрейфа. Головним завданням соціального педагога і всієї навчальної команди сформувати активні життєві настанови лідерської позиції учня – перевести всі пункти з позиції «дрейф» у позицію «лідерства» (див. Таблиця 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика позицій «дрейф» та «лідер»

Лідер	Дрейф
Можливості є завжди	Можливостей немає
Дії засновані на обіцянках та обов'язках	Дії засновані на миттєвих бажаннях
Я чемпіон по результатах	Я чемпіон по обіцянкам
Я частина рішення проблеми	Я частина проблеми
Команда – це я / ми	Команда – це вони
Успіх – це навмисно створений результат	Успіх – це випадок, везіння

Фокус на суспільство

Фокус на себе

Така діяльність можлива у результаті впровадження у систему профорієнтаційної роботи т'юторства та форсайту [1].

Метою т'юторства є допомога учню у професійному самовизначенні, яке передбачає вивчення типу мотивації (ідейна, матеріальна, процесуальна, соціальна, досягненецька), типу мислення (лінгвістичний, візуальний, музичний, кінестетичний, дослідницький), інтереси, провідні види діяльності, визначення опори (сильних сторін), рефлексію [5].

Форсайт (англ. Foresight – передбачення, погляд у майбутнє) – технологія, за допомогою якої проектується образ майбутнього і визначаються конкретні дії. Зазвичай технологія форсайту з учнівською молоддю має базуватися на принципах [11]:

- майбутнє залежить від прикладених зусиль: його можна створити;
- майбутнє варіативне, бо нічого не виникає з минулого, а залежить від рішень учасників і зацікавлених сторін;
- є галузі, по відношенню до яких можна будувати прогнози, але в цілому майбутнє не можна передбачити достовірно. Можна підготуватися до майбутнього, яке ми хочемо бачити, або самим підготувати його.

Реалізація технології форсайт у контексті здійснення профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю, на наш погляд, передбачає запровадження ігрової тренінгової програми «Думай як ейчар», метою якої є – сформувати відповідальне ставлення учнівської молоді до професійного самовизначення, навички об'єктивного оцінювання власних можливостей і прогалин, над якими треба працювати, щоб отримати роботу своєї мрії засобами ігрової діяльності. Ігрова тренінгова програма дозволить відчути себе у якості працедавця і пошукача роботи, дозволить обрати таку роботу, на якій буде комфортно і цікаво розвиватися, а в разі неспівпадіння – позбавить від шкодування за витраченим даремно часом.

Тренінговий блок ігрової програми передбачатиме чотири компоненти:

«Співбесіда» – дозволить зрозуміти схему типової співбесіди і навчить її проходити;

«Резюме» – пояснить, як уникнути поширених помилок при складанні резюме;

«Самопрезентація» – сформує навички складання короткої розповіді про себе так, щоб показати себе ейчару з кращого боку;

«Практика» – передбачає складання індивідуальних текстів і виявлення опорних точок по успішному працевлаштуванню для кожного конкретного учасника тренінгу.

Усі блоки ігрової тренінгової програми передбачають використання інформаційно-комунікаційних технологій, мережі Інтернет, а також залучення експертів різних галузей для досягнення реальних цілей.

Отже, використання сучасних трендів у профорієнтаційній роботі з сучасною молоддю є не просто важливим, а вкрай необхідним елементом здійснення ефективної роботи соціального педагога у цьому напрямі. Оскільки, сучасна молодь, враховуючи її

характеристики і спосіб життя потребує якісно нового підходу до організації профорієнтаційної діяльності у школі.

Загалом, можна зробити висновок, що впровадження ресурсів мережі у процес профорієнтаційної роботи сприятиме активізації інтересу до самостійного ознайомлення із сучасними професіями, знаходження інформації про потреби в кадрах, орієнтованого виявлення психофізіологічних особливостей, здібностей і нахилів молоді до певних видів діяльності. Більше того, завдяки всесвітній мережі профорієнтаційні послуги є доступними для кожного у будь-який час доби.

Ми вбачаємо подальшу роботу в розробці тренінгової програми профорієнтаційної роботи з використанням Інтернет-ресурсів, орієнтуючись на сучасні інтереси молоді та запит ринку праці, а саме впровадження онлайн-тестів, віртуальних екскурсій, ігрової тренінгової програми «Думай як ейчар» тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ворошилова П. Впровадження тьюторства в навчальний процес іноземних ВНЗ [Електронний ресурс] / П. Ворошилова, А. Іванова // Наука онлайн: Міжнародний електронний науковий журнал. – 2018. – №5. – Режим доступу: <https://nauka-online.com/ua/publications/informatsionnye-tehnologii/2018/5/vprovadzhennya-tutorstva-v-navchalnij-protses-inozemnih-vnz/>
2. Выготский Л. С. Мысль и слово / Лев Семенович Выготский // Психология. – М. : Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. – С. 462-512. – (Серия «Мир Психологии»).
3. Клименюк Н. В. Проблема працевлаштування випускників вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] / Н.В. Клименюк, А.І. Високос // Наукові праці. Педагогіка (Випуск 2). – Том 2. – 2016. – Режим доступу: <https://docplayer.net/82777060-Problema-pracevlashtuvannya-vipusknikiv-vishchih-navchalnih-zakladiv.html>
4. Ожиганова Е. М. Теория поколений Н. Хоува и В. Штрауса. возможности практического применения [Електронний ресурс] / Ожиганова Евгения Михайловна // Бизнес-образование в экономике знаний. – 2015. – №1. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/v/teoriya-pokoleniy-n-houva-i-v-shtrausa-vozmozhnosti-prakticheskogo-primeneniya>
5. Осадча К. П. Аналіз досвіду тьюторства та підготовки тьюторів у Франції [Електронний ресурс] / К.П. Осадча // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. – Випуск 61'2018. – Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/23802/1/Osadcha.pdf>
6. Основні показники ринку праці (річні дані) / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Побірченко Н. А. Витоки неперервної професійної орієнтації у працях вітчизняного дослідника Бориса Федоришина / Н.А. Побірченко, О. П. Сергєєнкова, Н.А. Сургунд // Ринок праці та зайнятість населення. – 2014. – №4. – С. 45-48.
8. Пономаренко О. Г. Сучасні методи та форми профорієнтаційної роботи в Україні [Електронний ресурс] / О.Г. Пономаренко // Актуальні проблеми педагогіки,

психології та професійної освіти. – Ч.2., 2015. – Режим доступу:
<http://journals.uran.ua/apppfo>

9. Ринок праці України у 2015 р. // Аналітичний статистичний збірник. – К. : Державний центр зайнятості Міністерства праці та соціальної політики України. – 2015. – С. 145.

10. Федоришин Б. О. Психолого-педагогічні основи професійної орієнтації : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 / Федоришин Борис Олексійович. – К., 1996. – 383 с.

11. Федулова Л. І. Форсайт: сучасна методологія технологічного прогнозування [Електронний ресурс] / Л. І. Федулова. – Режим доступу : http://www.ief.org.ua/Arjiv_EP/Fedulova308.pdf

12. Howe N., Strauss W. Millennials rising: the next great generation [Electronic resource]. – Vintage Books, 2000. – Available from: <http://books.google.ru/books?id=vmNkJ9oYc2IC>

13. Straus W., Howe N. Generations : the history of America's future. 1584 to 2069. New York : Perennial, 1991. – 544 p.

В. Котляр

кандидат педагогічних наук, професор кафедри соціальної роботи
та інклюзивної освіти

Бердянського державного педагогічного університету

УДК 37.091.33-027.22:821:7

ТВОРИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ І МИСТЕЦТВА ЯК ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСОБИ ВИКЛАДАННЯ

В статті надається поняття педагогічним засобам, визначені групи педагогічних засобів, аналізується використання творів художньої літератури і мистецтва. Обумовлюється взаємодія науки і мистецтва. Визначаються функції завдяки яким викладання соціально-педагогічних дисциплін з використанням творів художньої літератури і мистецтва буде успішним.

Ключові слова: педагогічні засоби, групи педагогічних засобів, художня література, мистецтво.

In the article is given a notion of pedagogical techniques, defined groups of pedagogical techniques, analyzed using of works of fiction and art. Stipulated an interaction between science and art. Defined the functions with the help of which lecturing of social-pedagogical lessons with using of works of fiction and art will be successful.

Keywords: pedagogical techniques, groups of pedagogical techniques, fiction, art.

Сучасні тенденції розвитку вищої освіти зумовлюють необхідність упровадження в освітній процес більш результативних підходів до професійної